

Rapport fra vurderingsutvalget for oversatt litteratur – 2020

Fakta om påmeldinger og innkjøp/statistikk

1. Fakta om påmeldinger og innkjøp/statistikk

Generelt:

	Påmeldt	Innkjøpt	Innvilgelsesprosent	Avslått
Skjønnlitteratur voksne	112	64	57 %	48
Skjønnlitteratur barn og unge	34	21	62 %	13
Sakprosa voksne	72	31	43 %	41
Sakprosa barn og unge	8	3	38 %	5
Totalt	226	119	53 %	107

Rett i overkant av halvparten (53 %) av alle titlene ble innkjøpt.

	PÅMELDT					INNKJØPT				
	Skjønn b&u	Skjønn vokse n	Sak b&u	Sak vokse n	Total t	Skjønn b&u	Skjønn vokse n	Sak b&u	Sak vokse n	Total t
Bokmål	32	101	8	72	213	19	56	3	31	109
Nynorsk	2	11	0	0	13	2	8	0	0	10
Totalt	34	112	8	72	226	21	64	3	31	119

Det var søkt om innkjøp av 13 titler som skulle oversettes til nynorsk, og 10 av disse ble innkjøpt. Samtlige av disse titlene er skjønnlitterære (for barn og unge og voksne). De to nynorsk-forlagene Skald og Samlaget står for åtte av de ti innkjøpte titlene, mens Orkana og Solum Bokvennen står for én tittel hver som skal oversettes til nynorsk.

Originalspråk/-land:

Språk	PÅMELDT					INNKJØPT					
	Skjønn b&u	Skjønn voksen	Sak b & u	Sak voksen	Tot alt	Skjønn b&u	Skjønn voksen	Sak b & u	Sak voksen	Tot alt	Innvilgelsesprosent
Arabisk		2			2		2			2	100 %
Dansk		9	2	7	18		5	1	3	9	50 %
Engelsk	14	35	5	33	87	6	12	1	14	33	38 %
Finsk		1		1	2		1			1	50 %
Fransk	7	16		6	29	4	10		3	17	59 %
Færøysk		1			1		1			1	100 %
Gammel gresk				1	1				1	1	100 %
Gresk				1	1				0	0	
Islandsk		3		1	4		2		1	3	75 %
Italiensk		6		1	7		4			4	57 %
Japansk	1	5		1	7	1	5		1	7	100 %
Kasakhisk		1			1		0			0	
Kroatisk		1			1		1			1	100 %
Nederlandsk	1	1		1	3	1	1			2	67 %
Persisk		1			1		1			1	100 %
Polsk		2			2		2			2	100 %
Rumensk		1			1		1			1	100 %

Russisk		2		1	3		1		1	2	67 %
Spansk	1	6		2	9		5			5	56 %
Svensk	10	13	1	8	32	9	2	1	3	15	47 %
Tyrkisk		1			1		1			1	100 %
Tysk		9		7	16		6		4	10	63 %
Tysk og engelsk				1	1				1	0	
Ungarsk		2			2		1			1	50 %
Totalt	34	112	8	72	226	21	64	3	31	119	

Det var påmeldt titler som skal oversettes til norsk fra 23 ulike språk, og det ble innkjøpt titler som skal oversettes fra 20 ulike språk.

Det var sendt inn 87 søknader om innkjøp av bøker som skal oversettes fra engelsk. Det betyr at 38 % av alle søknadene som kom inn gjaldt titler som skulle oversettes fra engelsk. Av de innkjøpte titlene, er det 28 % som skal oversettes fra engelsk.

En betydelig andel av søknadene om innkjøp gjaldt også titler som skal oversettes fra svensk og dansk (hhv. 14 og 8 %), og for disse titlene er innvilgelsesprosenten omtrent på 50 %. Derne er det fransk, tysk og spansk som er de vanligste språkene det skal oversettes fra, og disse har en noe høyere innvilgelsesprosent enn engelsk, svensk og dansk. Det er også forholdsvis høy innvilgelsesprosent for titler som skal oversettes fra finsk, islandsk, italiensk, nederlandsk, russisk og ungarsk. For noen språk er innvilgelsesprosenten på 100 %, det er språk som arabisk, færøysk, gammelgresk, japansk, kroatisk, persisk, polsk, rumensk og tyrkisk. Dette er språk der det kun var påmeldt én eller to titler (med unntak av japansk – syv titler), og der samtlige er blitt innkjøpt.

Påmeldings-/innkjøpstall de siste 2-3 år

	Påmeldt	Innkjøpt	Innvilgelsesprosent	Avslått (avviste titler holdes utenfor)
2020	226	119	53 %	107
2019	231	124	54 %	107
2018	255	124	49 %	131

Påmeldinger og innkjøp fordelt på forlag i 2020

Forlag	Påmeldt	Innkjøpt	Innvilgelsesprosent	Avslått (avviste titer holdes utenfor)
Agenda Res Publica Media AS	3	3	100 %	0
Andersens forlag & Bokhandel Katarzyna Tykocka	1	0		1
Audiatur Bokhandel	4	2	50 %	2
Bokforlaget Zeno	1	1	100 %	0
Camino forlag	6	4	67 %	2
Cappelen Damm	38	14	37 %	24
Dokument.no AS	1	0	64 %	1
Dreyers forlag	11	7	64 %	4
Existenz forlag Holm-Hansen	3	1	33 %	2
Fanfare	4	4	100 %	0
Forlaget Brød og roser	1	1	100 %	0
Forlaget Lille Måne	1	0		1
Forlaget Manifest	1	1	100 %	0
Forlaget Oktober	6	4	67 %	2
Forlaget Press	12	7	58 %	5
Global Industri	2	1	50 %	1
Gursli Berg Forlag	4	2	50 %	2
Gyldendal	21	14	67 %	7
Aschehoug	11	4	36 %	7
Hege Vadstein	1	0		1
Heinesen forlag	1	1	100 %	0
Mangschou	1	1	100 %	0
Manuskript forlag	2	1	50 %	1
No Comprendo Press	1	1	100 %	0
Norsk Bokforlag AS	2	0		2
Orkana forlag	2	1	50 %	1
Outland AS	2	1	50 %	1
Pax forlag	13	7	54 %	6
Pelikanen forlag	4	2	50 %	2

Qlturrebus forlag – Britt Schjøth-Iversen	4	3	75 %	1
Quintano translation and publishing	2	1	50 %	1
Scienta forlag	1	0		1
Sirkel forlag	1	0		1
Skald	4	3	75 %	1
Solum Bokvennen	38	19	50 %	19
Spartacus	3	1	33 %	2
Samlaget	5	5	100 %	0
Strawberry	2	0		2
Thorleif Dahls kulturbibliotek	1	0		1
Vega forlag	1	0		1
Verbena forlag	1	0		1
Vigmostad & Bjørke	2	2	100 %	0
Überpress	1	0		1
Totalt	226	119		107

Totalt 43 forlag søkte om innkjøp til de to søknadsrundene i 2020. 31 forlag fikk innvilget én eller flere av søknadene sine.

2. Om utvalget

Vurderingsutvalget for oversatt litteratur har for 2020 bestått av:

- Jutta Schloon (1980) Laksevåg, Vestland. Seniorrådgiver ved Universitetet i Bergen med doktorgrad i tysk litteratur.
- Nisrin Maktabi Barkouki (1978) Oslo. Bibliotekleder på Deichman Holmlia og Deichman Bjørnholt. Tidligere seniorrådgiver ved Det flerspråklige biblioteket, Nasjonalbiblioteket.
- Erlend Wichne (1991) Oslo. Forfatter, oversetter og doktorgradsstipendiat i oversettelsesvitenskap ved Universitetet i Agder.
- Tor Tveite (1968) Oslo. Frilans oversetter, TV-tekster og musiker.

Utvalget har hatt to møter. Runde 1 2020 (frist juni 2020) ble pga pandemien behandlet i et digitalt todagers møte via Zoom 27.-28. august 2020. Runde 2 2020 (frist desember 2020) ble også behandlet via et digitalt todagers møte 11.-12. mars 2021.

Jutta Schloon var i foreldrepermisjon i mars 2021 og kunne ikke delta på møtet, men hadde på forhånd skrevet skriftlige vurderinger av hver enkelt søknad som ble lest opp i møtet. Nisrin Maktabi Barkouki ledet møtet i hennes fravær

Da Jutta Schloon fortsatt er i fødselspermisjon i april 2021, er det Nisrin Maktabi Barkouki som fører denne rapporten i pennen.

3. Trender og tendenser, påmeldte og innkjøpte titler

a) Barn og unge

Det er stor variasjon i hva og hvor mye som meldes på innkjøpsordningen for oversatt litteratur når det gjelder barn og unge. Skjønnlitteratur er den mest dominerende sjangeren, og da litteratur som retter seg mot alderssegmentet 9 år og oppover.

Serier for barn har de siste årene blitt en storindustri, og søknader med bøker som inngår i ulike serier – særlig innenfor fantasy-sjangeren – har vært gjennomgående i søknadene de to siste årene. Det er uunngåelig å ikke kjøpe inn flere av disse; da har utvalget primært gjort vurderinger basert på hvem serien henvender seg til, samt språket det oversettes fra.

Bøker som omhandler dagsaktuell tematikk, som bla. Black lives matter-bevegelsen, kjønnsidentitet og feminisme, er merkbart til stede i søknadene. Dette er temaer som utvalget mener er viktig at finnes på bibliotekene, så lenge det er tematikken som er i fokus, og dette ikke bare blir brukt som «alibi» i fortellingene. Det er interessant å se at representasjon i barnelitteraturen er noe som flere barnebokforfattere har blitt bevisste på, og som utvalget anser som viktig i vurderingen.

Andre verdenskrig er fortsatt et aktuelt tema som det skrives mye om fra ulike vinklinger og som utvalget også prioriterer innkjøpet av. Bøker med tidløs tematikk som familie, vennskap, opprør, kjønnsidentitet og fantasi er også å finne på listen over innkjøpte bøker. Tegneserier, som for mange barn og unge er inngangen til leseglede og er en sjanger med høyt utlån i bibliotekene, er også å finne på listen over innkjøp.

Mange av bøkene som blir søkt om og kjøpt inn er prisvinnende bøker, det er i hovedsak bøker oversatt fra engelsk, fransk og svensk i denne kategorien. Dette har nok noe å gjøre med at det er språk der det finnes etablerte oversettere, bøkene har kortere «reisevei» enn bøker fra land som ligger lenger unna, også i språklig og kulturell forstand. Med tanke på de mange internasjonale barnebokprisene som utdeles, undrer likevel utvalget seg over hvorfor det ikke er større språklig bredde i barnebøker som meldes på til denne ordningen. Det ville absolutt vært en berikelse både for bibliotekene og ikke minst for de unge lånerne deres.

Hva angår sakprosa for barn og unge, er det såpass få søknader om innkjøp at det er vanskelig å si noe om trender – annet enn at det hovedsakelig er faktabøker. Det virker noe tilfeldig hvilke bøker som meldes på, men utvalget forsøker så langt det går å kjøpe inn en god blanding av skjønnlitteratur og sakprosa for barn og unge.

b) Voksne

Som oversiktstabellen viser, er det i søknadene for voksne en større andel skjønnlitteratur enn sakprosa som meldes på, noe som igjen gjenspeiler seg i innkjøpene.

Det er innenfor skjønnlitteraturen det er størst variasjon i språk som bøkene i søknadene oversettes fra. Selv om det er europeiske og nordiske språk som er de vanligste fem språkene det oversettes fra (engelsk, fransk, svensk, dansk og tysk), ser vi også oversettelser fra bla. spansk (med stor andel forfattere fra Latin-Amerika), italiensk, japansk, arabisk og polsk.

Det er påfallende at det særlig i de skjønnlitterære bøkene oversatt fra engelsk og fransk er en stor variasjon, både i tematikk og i forfatternes opprinnelsesland. Det er alt fra historiske romaner og familiekroniker til fortellinger som berører dagsaktuell tematikk som bla. strukturell rasisme, Black Lives Matter, feminisme m.m. Akkurat som med barnelitteraturen er fortellinger med andre verdenskrig som bakteppe fortsatt et tema det skrives mye om. Dessuten er romaner om klasseforskjeller og fortellinger fra arbeiderklassen, gjerne med selvbiografisk bakgrunn, godt representert i søknadsbunken. En annen trend vi ser er at det oversettes flere bøker fra forfattere med migrasjonsbakgrunn (som ikke har språket det oversettes fra som morsmål), noe som gjenspeiler seg også i en tematisk preferanse for flerkulturell identitet og migrasjon. Når det gjelder sjanger, er det flest romaner og få bind med noveller det søkes innkjøp av. En trend vi ser er sjangeroverskridende bøker som blander prosa og lyrikk eller posisjoneres seg mellom skjønnlitteratur og sakprosa.

Ellers er det hovedsakelig prisvinnende bøker, klassikere eller bøker av prisvinnende forfattere som meldes på ordningen. Siden bredde i den oversatte litteraturen er et mål for denne ordningen, blir språket det oversettes fra et viktig kriterium i vurderingen – dog ikke helt uavhengig av kvalitet.

Bøkene i sakprosa-kategorien har en stor bredde i tematikk. I hovedsak dreier bøkene i søknadene seg om dagsaktuelle temaer innen politikk, økonomi, klima og samfunnsendringer. Litteraturkritikk og filosofihistorie er også tilbakevendende temaer i søknadene. Pandemien har ikke rukket å prege faglitteraturen ennå, selv om det allerede er en del søknader med bøker som omhandler ringvirkningene av sosial distansering og nedstenging.

Det er ikke like stor variasjon språkmessig i sakprosaen, men her finner vi en stor tematisk bredde.

Felles for både skjønnlitteraturen og sakprosaen er at prøveoversettelsene har en stor verdi for vurderingen. Selv om utvalget kun får et utdrag, er det tilstrekkelig for å få en indikasjon på kvaliteten på oversettelsen. Dette blir spesielt nødvendig når den oppgitte oversetteren er ny eller lite merittet fra tidligere. For det er tydelig for utvalget at det er enkelte språk der det er gode og etablerte oversettere, mens dette er svært varierende for andre språk. Utvalget tar også en kikk på oversetterkontraktene og legger vekt på både korrekt utforming og rettfærdige vilkår for oversetteren.

4. Utvalgets tanker om ordningens rammer og innretning

Det er i 2020 kommet inn noe færre søknader enn i 2019. Likevel er det slik at omtrent halvparten har blitt kjøpt inn. Budsjettmessig har det vært mulig for utvalget å kjøpe inn de titlene vi mener er «need to have», i tillegg til noen «good to have».

Utvalget består av fire medlemmer som til sammen innehar bred kompetanse innen litteratur, språk og kunnskap om hva som etterspørres på folkebibliotekene i dag. At utvalget har flerspråklige medlemmer har bidratt til en ytterligere kvalitetssikring i vurderingsprosessen, da man har kunnet lese anmeldelser på flere språk og ofte har sittet på direktekunnskap om en forfatter, et område eller en språkgruppe.

Søknadene som forlagene sender inn, utgjør utgangspunktet for vurderingene som foretas. Som nevnt i tidligere rapporter er søknadene av svært varierende kvalitet, noe som gjør vurderingen vanskelig. Utvalgets medlemmer bruker i mange tilfeller mye tid på å innhente informasjon fra en rekke andre kilder enn selve søknaden for å kunne vurdere den. Utvalget håper at flere forlag fremover sender grundige søknader med begrunnelse, og med presentasjon av forfatter og oversetter.

Det er ingen tvil om at denne ordningen bidrar til at bibliotekene får både den brede og smale litteraturen de bør ha i sine hyller. Ordningen beriker eksisterende boksamlinger med bøker oversatt fra både større og mindre språk. Utvalgets arbeid består i å finne en balanse mellom språk, tematikk og aktualitet, og vi håper innkjøpslistene gjenspeiler nettopp dette.

Ellers håper utvalget at forlagene fremover velger å oversette flere bøker både for barn og voksne utenfor Norden, Europa og USA. Da ville man fått den viktige og nødvendige representasjonen i litteraturen som etterlyses i samfunnet.

5. Innkjøpslister som vedlegg til rapport – endelig liste for året